

PRACE ORYGINALNE • ORIGINAL PAPERS

Najważniejsze wnioski praktyczne z programu badania jakości nauczania w Katedrze i Zakładzie Medycyny Rodzinnej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu – na podstawie wieloletnich obserwacji własnych

The most important practical conclusions from the examination of the quality of teaching in the Department of Family Medicine Wrocław Medical University – on the basis of own multiannual observations

BARTOSZ J. SAPILAK^{1, A-G}, MONIKA MELON-SAPILAK^{2, D, E},
MARIA MAGDALENA BUJNOWSKA-FEDAK^{1, F}

¹ Katedra i Zakład Medycyny Rodzinnej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu

² Klinika Chorób Wewnętrznych 4. Wojskowego Szpitala Klinicznego z Polikliniką we Wrocławiu

A – przygotowanie projektu badania, **B** – zbieranie danych, **C** – analiza statystyczna, **D** – interpretacja danych, **E** – przygotowanie maszynopisu, **F** – opracowanie piśmiennictwa, **G** – pozyskanie funduszy

Streszczenie **Wstęp.** W Katedrze i Zakładzie Medycyny Rodzinnej UM we Wrocławiu od 10 lat prowadzimy coroczne badanie ankietowe mające ocenić jakość nauczania przedmiotu Medycyna Rodzinna wykładanego na VI roku studiów. Obejmują one studentów polskojęzycznych, a od 4 lat także tych z English Division. Prowadząc szkolenie, oczekujemy przyswojenia sobie przez słuchaczy zarówno wiedzy teoretycznej, jak również nabycia konkretnych umiejętności manualnych. Zależy nam także na dobrym odbiorze członków naszego zespołu przez nauczane osoby. Analiza jakości nauczania umożliwia systematyczną ocenę jakości procesu dydaktycznego.

Cel pracy. Celem badania była ocena systemu nauczania przeddyplomowego w Katedrze i Zakładzie Medycyny Rodzinnej UM we Wrocławiu.

Materiał i metody. Wśród studentów VI roku Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu przez 10 lat przeprowadzaliśmy badania o charakterze wywiadu kwestionariuszowego. Wszystkich poproszono o dobrowolne wypełnienie ankiety, której zasadniczą część obejmowała 33 pytania oceniające w skali od 0 do 10 poziom przygotowania merytorycznego i życzliwość asystentów, przydatność praktyczną prowadzonych ćwiczeń w poszczególnych pracowniach fantomowych, a także zdobyty poziom wiedzy teoretycznej i praktycznej w zakresie tematyki prowadzonych szkoleń.

Wyniki. Ankiety zwróciło 1723 studentów, w tym 34 z English Division (ED) – 921 kobiet i 802 mężczyzn. W poszczególnych latach odsetek wypełnionych ankiet oscylował w zakresie od 74% do 92%. Średnia ocena prowadzonych zajęć w skali od 1 do 10 była wysoka lub bardzo wysoka i wahała się w granicach od 6,8 (seminaria) do 9,6 (pierwsza pomoc). Zróżnicowanie ocen poszczególnych pracowni utrzymywało się na zbliżonym poziomie w kolejnych latach, jednakże w ostatnich 2 latach miało miejsce częściowe uśrednienie wystawianych ocen, co tłumaczymy większą rotacją asystentów w poszczególnych pracowniach fantomowych w tym okresie. Zadowolenie z poszczególnych zajęć nie było ściśle powiązane z płcią respondentów, niemniej jednak mężczyźni wyżej oceniali zajęcia z chirurgii i ginekologii, a kobiety z pierwszej pomocy medycznej i tendencja ta utrzymywała się w kolejnych latach.

Wnioski. Przygotowanie merytoryczne, nastawienie asystentów oraz przydatność praktyczna ćwiczeń w kolejnych latach ocenione były wysoko, lub bardzo wysoko, co świadczy o dobrym przygotowaniu zespołu do prowadzenia zajęć. Organizacja zajęć nadająca większą rolę ćwiczeniom praktycznym w stosunku do zajęć teoretycznych spotkała się z przychylnym odbiorem respondentów i przyniosła zamierzony efekt końcowy w postaci pozytywnej oceny poziomu wiedzy. Średnia ocen prowadzonych zajęć w skali od 1 do 10 była bardzo wysoka i oscylowała w granicach od 6,8 (seminaria) do 9,6 (pierwsza pomoc). Studenci wysoko ocenili swoją wiedzę praktyczną po zakończeniu ćwiczeń, co wskazuje na to, iż czują się dobrze wyedukowani opuszczając naszą Katedrę. Poszerzone narzędzie badawcze powinno przynieść bardziej szczegółowe obserwacje w przyszłości.

Słowa kluczowe: medycyna rodzinna, ocena, szkolenie przeddyplomowe, jakość nauczania.

Summary **Background.** In the Department of Family Medicine for 10 years the authors have performed a survey each year to assess the quality of teaching of the subject being taught Family Medicine in the 6th year of study. They include Polish language students, and for 4 years also those from English Division. During training the authors expect the students to assimilate both theoretical knowledge as well as specific manual skills. The authors also want to know how good the reception of their team members by taught person is. Analysis of the quality of teaching enables the systematic assessment of the quality of the teaching process.

Objectives. The purpose of the study was to assess the system of teaching in the Department of Family Medicine WMU.

Material and methods. The authors have done the questionnaire research among the students of 6th year attending the Faculty of Medicine of Wrocław Medical University for 10 years. All respondents were asked voluntary to fill surveys. A major poll consisted of 33 evaluation questions on a scale from 0 to 10 considering level of preparation of technical and practical relevance of the exercise carried out by assistants, kindness in the various workshops including labs and also captured the level of theoretical and practical knowledge of subject of the training.

Results. The survey was returned by 1723 students including 34 from English Division (ED), i.e. 921 women and 802 men. The percentage of completed surveys was from 74% to 92% in last years. Average rating of activities on a scale of 1 to 10 was high or very high and varied in the range of 6.8 (seminars) to 9.6 (first aid). Differentiation of the individual evaluations of the workshop remained approximately at the level of the last years, however, in the last 2 years, a partial averaging of evaluations took place what can be explained by greater rotation of assistants in various workshops in this period. Satisfaction with individual classes was not closely related to sex of respondents, however, men ranked high surgery and gynaecology classes, and women medical first aid, and this trend continued in the following years.

Conclusions. The substantive preparation, attitude and practical relevance of the assistants of exercises in subsequent years were rated high or very high, which proves the good qualifications of the teaching team. The idea of greater role of practical exercises in relation to the theoretical met with positive reception of the respondents and produced the intended final result in the form of a positive evaluation of the level of their knowledge. Average evaluations of conducted classes on a scale of 1 to 10 was very high and varied in the range of 6.8 (seminars) to 9.6 (first aid). Students highly appreciated their practical knowledge upon completion of the exercise, which points to the fact that they feel well educated leaving the Department. Extended research tool should bring more detailed observations in the future.

Key words: family medicine, assessment, pre-graduate training, quality of education.

Wstęp

W Katedrze i Zakładzie Medycyny Rodzinnej UM we Wrocławiu od 10 lat prowadzimy coroczne badanie ankietowe mające ocenić jakość nauczania przedmiotu Medycyna Rodzinna wykładanego na VI roku studiów [1–5]. Obejmują one studentów polskojęzycznych, a od 4 lat także tych z English Division. Zakres prowadzonych zajęć jest zróżnicowany – obejmuje bowiem:

- cykl seminariów z zagadnień medycyny rodzinnej,
- ćwiczenia komunikacji lekarz–pacjent,
- zajęcia w praktykach lekarza rodzinnego,
- ćwiczenia w pracowniach fantomowych (pierwsza pomoc medyczna i reanimacja, urologia i tzw. mała chirurgia, ginekologia i położnictwo, otorynolaryngologia, okulistyka).

Cel pracy

Prowadząc kształcenie, oczekujemy przyswojenia sobie przez słuchaczy zarówno wiedzy teoretycznej, jak również nabycia konkretnych umiejętności praktycznych. Zależy nam także na jak najlepszym odbiorze członków naszego zespołu przez nauczane osoby. Prowadzone corocznie badania mają na celu wykazanie, jak poszczególne zajęcia oceniane są przez studentów, które z umiejętności praktycznych wymagają modyfikacji sposobu nauczania. W niniejszej pracy postanowiliśmy sprawdzić, jak przedstawiały się poszczególne oceny w kolejnych latach.

Materiał i metody

Wśród studentów VI roku Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu przez 10 lat przeprowadziliśmy badania o charakterze wywiadu kwestionariuszowego. Wszystkich poproszono o dobrowolne wypełnienie dwustronicowej ankiety. By uzyskać obiektywizm ocen, badanie przeprowadzono dopiero po zakończeniu szkolenia w naszej Katedrze i było ono anonimowe.

Ankieta składała się z 33 pytań jednokrotnego wyboru oceniających w skali od 0 do 10 poziom przygotowania merytorycznego i życzliwość asystentów, przydatność praktyczną prowadzonych ćwiczeń w poszczególnych pracowniach fantomowych, a także zdobyty poziom wiedzy teoretycznej i praktycznej w zakresie tematyki prowadzonych szkoleń. Dodatkowo zebraliśmy dane o średniej ocen z 6 lat studiów. Na koniec zamieściliśmy jedno pytanie otwarte, w którym student mógł udzielić dodatkowych komentarzy.

Wyniki

Ankiety zwróciło 1723 studentów, w tym 34 z English Division (ED) – 921 kobiet i 802 mężczyzn. W kolejnych latach odsetek wypełnionych ankiet oscylował w zakresie od 74 do 92%.

Średnia ocena prowadzonych zajęć w skali od 1 do 10 była wysoka lub bardzo wysoka i wahała się w granicach od 6,8 (seminaria) do 9,6 (pierwsza pomoc). Różnicowanie ocen poszczególnych pracowni utrzymywało się na zbliżo-

nym poziomie w kolejnych latach, jednakże w ostatnich 2 latach miało miejsce częściowe uśrednienie wystawianych ocen, co tłumaczymy większą rotacją asystentów w poszczególnych pracowniach fantomowych w tym okresie. Zadowolenie z poszczególnych zajęć nie było ściśle powiązane z płcią respondentów, niemniej jednak mężczyźni wyżej oceniali zajęcia z chirurgii i ginekologii, a kobiety z pierwszej pomocy medycznej i tendencja ta utrzymywała się w kolejnych latach.

Średnia ocen z 6 lat studiów korelowała dodatnio z samooceną poziomu wiedzy teoretycznej zdobytej w poszczególnych pracowniach – wyższa ocena harmonizowała z wyższą średnią ocen danego studenta. Korelacji takiej nie odnotowano jedynie w grupie studentów ED, którzy jako grupa mieli niższą średnią ocen.

Wszystkie odpowiedzi na pytania dotyczące oceny asystentów, przydatności ćwiczeń i zdobytej wiedzy w poszczególnych pracowniach fantomowych były ze sobą wzajemnie dodatnio skorelowane, co świadczy z jednej strony o szczerości uzyskanych odpowiedzi, a z drugiej o spójności narzędzia badawczego.

W wolnych wnioskach niektórzy respondenci zgłaszali chęć pełniejszego wyrażania swych ocen, szczególnie dotyczyło to studentów ED.

Dyskusja

Ocena jakości kształcenia stała się obecnie immanentną składową procesu nauczania w większości szkół wyższych. Pogłębiona analiza umożliwiła dostosowanie planów szkolenia do zmieniających się potrzeb studenta z jednej strony, z drugiej wychwytywanie słabszych ogniw w łańcuchu szkolenia i przez włączenie procesu naprawczego uzyskanie lepszego wyniku w przeszłości. Również samo narzędzie badawcze powinno zmieniać się wraz z oczekiwaniami kolejnych roczników i coraz liczniejszą grupą studentów anglojęzycznych szkolących się w Katedrze – w związku z tym od roku 2013 ankieta nasza została rozszerzona i uszczegółowiona.

Wnioski

1. Przygotowanie merytoryczne, nastawienie asystentów oraz przydatność praktyczna ćwiczeń w kolejnych latach ocenione były wysoko, lub bardzo wysoko, co świadczy o dobrym przygotowaniu zespołu do prowadzenia zajęć.
2. Organizacja zajęć nadająca większą rolę ćwiczeniom praktycznym w stosunku do zajęć teoretycznych spotkała się z przychylnym odbiorem respondentów i przyniosła zamierzony efekt końcowy w postaci pozytywnej oceny poziomu wiedzy.
3. Średnia ocen prowadzonych zajęć w skali od 1 do 10 była bardzo wysoka i oscylowała w granicach od 6,8 (seminaria) do 9,6 (pierwsza pomoc).
4. Studenci wysoko ocenili swoją wiedzę praktyczną po zakończeniu ćwiczeń, co wskazuje na to, iż czują się dobrze wyedukowani opuszczając naszą Katedrę.
5. Poszerzone narzędzie badawcze powinno przynieść bardziej szczegółowe obserwacje w przyszłości.

Piśmiennictwo

1. Sapolak BJ, Bujnowska-Fedak MM, Melon-Sapolak M, i wsp. Ocena jakości nauczania w Katedrze i Zakładzie Medycyny Rodzinnej Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku 2009/2010 na podstawie anonimowego badania studentów VI roku. *Fam Med Prim Care Rev* 2011; 13(2): 233–237.
2. Bujnowska-Fedak MM, Gwiazda E, Sapolak BJ. Ocena merytoryczna, organizacyjna i pragmatyczna kształcenia z zakresu medycyny rodzinnej w opinii studentów VI roku wydział English Division. *Fam Med Prim Care Rev* 2010; 12(3): 600–603.
3. Sapolak BJ, Kurpas D, Hans-Wytrychowska A, i wsp. Merytoryczne przygotowanie asystentów i ocena jakości nauczania w Katedrze i Zakładzie Medycyny Rodzinnej Akademii Medycznej we Wrocławiu na podstawie anonimowego badania studentów VI roku medycyny. *Fam Med Prim Care Rev* 2009; 11(3): 485–488.

4. Sapilak BJ, Melon M, Steciwko A. *Estimation of efficacy and quality of students teaching in Department of Family Medicine, Wrocław Medical University, Poland*. In: *Training of teachers in general/family practice: Course "Multiprofessional education", Dubrovnik (Croatia), May 9–12, 2005; Symposium "Exchanging teaching experience", Dubrovnik (Croatia), May 13–14, 2005. Book of abstracts; [2] s. nlb.*
5. Sapilak BJ, Kurpas D, Steciwko A. Ocena jakości i skuteczności nauczania studentów VI roku w Katedrze i Zakładzie Medycyny Rodzinnej Akademii Medycznej we Wrocławiu. *Pol Med Rodz* 2003; 5(3): 587–589.

Adres do korespondencji:

Dr n. med. Bartosz J. Sapilak

Katedra i Zakład Medycyny Rodzinnej UM

ul. Syrokomli 1

51-161 Wrocław

Tel.: 501 148-503

E-mail: bartosz.sapilak@umed.wroc.pl

Praca wpłynęła do Redakcji: 15.02.2013 r.

Po recenzji: 10.03.2013 r.

Zaakceptowano do druku: 25.03.2013 r.